

tako iznebil neprijetnih čustev, katere mu učinja njena beda; zakaj le na ta način si moremo simpatijo in požrtvovalnost dušeslovno razlagati. Pa vendar ne taji nikdo, da bi ne bili usmiljenje in domoljubje čednosti brez sebičnosti. Schopenhauerjev egoizem ni isto, kar splošno umevamo za egoizem. Nam namreč ni samopridnež tisti, ki hrepeni po sreči in zadovoljnosti, kakor hrepené vsi ljudje, temveč tisti, ki se ne ozira nič na upravičene koristi drugih, ki jih vedoma pušča v nemar ali še celo proti njim deluje, da le s takim ravnanjem pospešuje svoje lastne koristi. Če se pa samoljubje tako razumeva, pač ne moremo trditi, da je prav ono vzrok milosrčnosti, domoljubnosti in drugih čednostnih lastnostij človeških.

S posebnim poudarkom naglašá Schopenhauer, da sta veselje in sreča, ki povzročata prijetna čustva, le nekaj negativnega, torej neistinitnega, dočim sta bol in nesreča, ki povzročata neprijetna čustva, pozitivna, torej istinita. Iz tega, méni, se lahko izprevidi brezmerna beda našega sveta, češ, da ne more svojim bitjem ponuditi niti jedne istinite prijetnosti. Če pa globlje premislimo, kaj je prav za prav veselje in bol, in kako nastaneta, izpodbijemo kmalu tudi ta stavek pesimizmov. Veselje pripravlja pravilnemu človeku, čegar volja ni po tej ali oni strasti omajena, kar je vsaj za hip njegovemu dušnemu in telesnemu obstanku koristno, nasprotno pa povzročá bol vse, kar mu je škodljivo. Tako je zmerno gibanje v svežem zraku prijetno, ker je za naše telesno zdravje ugodno, prevelika utrujenost pa je neprijetna, ker ugonablja naše moči; duhoviti pogovori nas razveseljujejo, ker oživljajo našega duha, dolgo premišljevanje o jedni in isti stvari nam pa postaja neznosno, ker ga morí. Sedaj

pa vprašamo: Kako je torej sploh mogoče človeku toliko časa živeti, kolikor poprečno v istini živi, če ima na svetu samo to, kar uničuje njegovo življenje, to je, bol in nesrečo, nima pa nič takega, kar bi mu je pospeševalo? V tem slučaju bi pač naše življenje moralo biti še mnogo krajše, kakor je, če bi se še sploh moglo kako življenje na takem svetu izcimiti.

Na tej Schopenhauerjevi trditvi je le toliko resnice, da se nam prijetnost najbolj tedaj pokaže, kadar pride za neprijetnostjo, ali z drugimi besedami: srečo čutimo posebno tedaj, če smo bili prej nesrečni, kakor na primer cenimo zdravje šele potem, ko smo bili bolni. Zato pa še nikakor ni potrebno, da bi morala poleg vsake radosti biti bolečina; saj sledi lahko jedno prijetno čustvo drugemu prijetnemu čustvu ali pa srednjemu nevtralnemu stanju, v katerem ne prevladuje niti jedno niti drugo. In to velja zlasti o tako zvanih višjih čustvih, kakoršna nam podaje umetnost, znanost, splošni človeški napredek, uspehi lastnega naroda, o čustvih torej, ki so višja kakor če hipno zadostimo kaki fizični potrebi.

Sploh pa je nezmislno govoriti o pozitivnosti ali negativnosti kakega čustva. Vsako čustvo je za dotičnika pravo, pozitivno stanje. Tudi „domišljeno“ veselje je istinito veselje, kakor je bol, ki si jo domišljamo, recimo, v halucinaciji, za nas istinita bol; saj jo vendar čutimo. Hipohondrist čuti prave bolečine, in nič ne pomaga, če mu pravimo, da ni nikjer najti resničnega predmeta, ki bi mu jih povzročal. O pozitivnosti čustva torej ne more biti dvoma. Kaj drugega je seveda, ali je predmet, iz katerega to čustvo izvira, istinit ali neistinit.

(Konec.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Poezije, zložil Zamejski, izdala Slovanska knjižnica v Gorici 1897. Cena 36 kr. Stranij 128. — Dandanašnji, ko je sveta tako bore malo skrb objektivne resnice, lahko rečem, da je najboljši kritik tisti, kdor pogaja mnenje največ bralcev. Kako lahko je z bok tega opresti na kritičkem polju. Posebno sitno pak je ocenjevati pésemske zbirke. Ako izraziš njih splošni utisek, oponašajo ti, da si vrgel le nekaj puhlic na papir; ako se lotiš podrobnostij, velé ti „dlakocepín, tesnoprsnik, mutilator contextus“ . . itd. In meni se ponujajo taka delca z uvodom in vzrokom: „Pesnik ume pesnika.“ Vrhu težkih dvomov, ali sem res pesnik ali ne,

lahko pomišljam: „Kako pa ume pesnik kritika?“ A da me predolg uvod ne zatirja za predolgo razpravo! Nikakor mi ne prihaja na misel, da bi Zamejskemu odrekal pevski dar, a še manj, da bi ga nazval znamenitega pesnika. On je duh, ki ima precéj vzleta, a ne širokega obzorja. Glavno čustvo, ki preveja njegove pesmi, je žalost. To žalost poviša pesimizem včasih do obupa n. pr.:

„Iz ničá sem — naj nič me spet požrè!“

Včasih pa jo vera pomanjša v tiho udanost in resignacijo. Vzrok žalosti je, kakor je to navadno pri pesnikih, disharmonija njegovih vzorov in istinitega življenja, zraven pa nesreča njegovega rodú in razpor med njim, minljivost pozemeljskega veselja, in, in

— jaz ne vem — nekaj mistiškega nadiha ima tudi njegova muza. Težke sanje, čudne vizije, polzavest, nezavest mu radi dajejo snovi za pesmi in, jaz mislim, da na kvar celi zbirki. Bodi že pevec individualen, ali ‚ureigen‘, toda koga naj zanimajo nenormalni dušni ali telesni položaji pesnikov, ki jih morda nihče drug ne uživa, oziroma ne trpi, kakor samo in prav on in sicer bržčas vsled bolezni. Bralec se hitro naveliča tistega

‚Ich seh', ich seh' . . . ; ‚was niemand sieht.‘

Ako še povemo, da se navdušuje Zamejski za Slovenijo, velemoč Slovanstva, dotiče malo deključje ljubezni, obsoja in zavrača podlost nevernega srca, opeva lepo prirodo, začrtali smo tako blizu obseg njegovih idej, kolikor jih razodeva v tej zbirki.

Tu bodi omenjeno, da mi pesmi ‚Oglej‘ in ‚Pad Ogleja‘ kar nič nista po volji. Vzemi jima nekaj ‚videnj‘ in gostobesednih pridevkov (epitetov), in takoj sta skoro sama rimana proza.

Oblika je na nekaterih mestih malo primitivna, ali pa prisiljena, tako da nas spominja Koseskega. V obče pa se beró pesmi dosti gladko. Samo nekaj naglasov se mi vidi nenavadnih, naj ne rečem, napačnih.

Vendar, če je véliki Levstik rabil in gotovo tudi vedel opravičiti ta-le naglas:

‚Ovne tolste pokladli . . .‘

potem

‚Še jaz bom molčal na mrtvó krivico.‘

Dikcija pa je ponajveč vzosna in bogata krepih prispodob, le na redkih mestih zveni prozajiško. Nekatero posamezno pesmi so res kaj dobre oblike in misli. Drugega sedaj ne utegnem, a tudi ne vem povedati. Samo pesniku še kličem koncem ocene, kar kliče on meni začetkom pesmij:

. krivo nas ne sodi
Prav motri, umi nas in zdrav nam bodi!

Anton Medved.

Hrvaška književnost.

Zabavna knjižnica Mat. Hrvatske. Svezak 190—192. Hugo Badalič: Izabrane pjesme. Ciena 75 novč. Str. 157. Lep zvezek mičnih pesmij je s tem podala Matica Hrvatska svojim udom. V njih kaže pesnik svoja čustva, katera mu jih rodi ljubezen do „djeve“ in domovine. Sicer pravi sam v uvodu: „Neznatna je i uboga Kô u majke sirotica: Nigdje nema mira svoga Pjesan moja krilatica. Al u njoj mi duše jek!“ Str. 6. Splošno bi trdil, da mu je bolj vneta ljubav do domovine kakor do djeve — vsaj pesmi bi pričale to. Večina njih poje o čustvih do mile domovine, katera goji in hoče obujati i v čitatelju; proslavlja tudi njene sinove, kakor: Preradovića, Mihovila Pavlinovića, Gundulića, Mažuranića, Miošića, Draškovića. Druge slikajo zgodbe hrvaške domovine. Najbolje so mi

ugajale pesmi v oddelku „Na Adriji“. Tu slika dobro ljudstvo na obrežju jadranskega morja; riše lepo sliko ob njem; izliva svojo bol ob pogledu nanj; prerokuje lepe dnove veselejše bodočnosti ubogemu narodu; kliče k jedinstvu „štujte naše ime, štujte pravo naše, — Mi ćemo vam rado dati što je vaše“. Str. 147. Skratka: pesnik je Hrvat z vso dušo in ljubi zemljo svojo — ljubijo naj jo tudi drugi tako. Manj srečen se mi zdi v opevanju ljubezni do djeve; tu se mi zdi, da je istinitega čustva premalo. Prácej prve pesmice: „Prvi cjelov“, „Sjećanje“, „Dragin stan“, zlasti zadnja kitica str. 23 so le — besede. Malo elegičnega sem našel v treh elegijah: „U Jurjevcu“.

Jezik je lep. Tudi rime lepe in čiste razven na nekaterih mestih, n. pr. šta — strah, str. 11. „ramenih — rumeni str. 45. in par drugih. Tu in tam je pač kake stopinje premalo ali preveč. Str. 13. 6. in 8. vrsta; str. 113. vrsta 5.; str. 25. vrsta 7. idr.

Pripomnil bi, da so moralno čiste razven na str. 10. druge kitice. Pa o „Napasti“ bi pripomnil to, da je Bog res „dobar, zli so samo ljudi“ — vendar naš Izveličar — torej Bog — je rekel: „Kdor pogleda ženo, da je poželi, itd.“ Mat. 5, 28. Str. 152.

Želim naposled, da bi se izpolnilo, kar poje pesnik stran 13.: „Hrvatski pjesnik sam, dušo, Hrvatski pjevam ti ja, Narod sam hrvatski slušo I mene narod moj zna: Svakomu od toga roda Pjesme su od mene dar; Znade ih seljak, gospoda, Čita ih mladac i star.“

Zabavna knjižnica Mat. Hrvatske. Svezak 193—195. Na pragu novoga doba. Pripoviesti. Osman—Aziz. Ciena 75 novč. Str. 223. — Kakor v lanskem zvezku zabavne knjižnice „Bez nade“ kažeta tudi v letošnjem pisatelja učinek okupacije na bosanske prebivalce. Štiri povesti (zadnja: ‚Molitva‘ je prav za prav „san mladića“), kažejo nam odnošaje ob tistem času. Ljudstvo je bilo silno razburjeno. Hotelo je na vsak način, da se zabrani prihod Avstrijcem. Niti poslušati ni hotelo pametnejših, da sila ni mila. V Mostaru so muftija in kadijo postrelili in odrezali glavi, ker sta svarila, naj se ne bijejo —, ker to bi bilo le v škodo in zlo ljudstvu. Ta prizor in sploh, kar se je ob tem godilo, kaže se nam v povesti prvi: Na Neretvi. Glavno ulogo v njej pa igra Alija, sin čestitega Tahir-age Demirhodžića. Med tem, ko se oče bojuje ob Hercegovini, skrbi Alija za domovje prav pridno. Najlepše nade goji oče o svojem sinu. A zagleda se v Fato, zalo in pošteno, toda ubožno dekle. In zgodi se, kakor se velikokrat zgodi: Oče in mati ne dovolita v ta zakon. Alija postane neposlušen pijanec in v nekem pretepu ga pijani tovariši potolčejo toliko, da za osem dni umrje. Fata mu je obljubila zvestobo. Smrt njegova jo tako prevzame, da zblodi in v Neretvi najde nesrečen konec.